

КУЛЬТУРНА-АДРАДЖЭНЦКАЯ ПАЗІЦЫЯ М. ГАРЭЦКАГА НА ПАЧАТКУ ХХ СТ.

Лішчык І. У., Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Беларускі пісьменнік М. Гарэцкі знакамiты сваімі крытычнымі артыкуламі «Наш тэатр» і «Развагі і думкі», у якіх ён закранае праблемы беларускай мовы і літаратуры, а таксама шляхоў фармавання свядомасці свайго народа.

М. Гарэцкі лічыць, што тэатр у беларускім адраджэнні выконвае найважнейшую ролю, бо ўзнаўляе на сцэне надзённыя праблемы жыцця, чалавека ў даступных і яркіх формах драматургічнага дзеяння. Ён павінен стаць падмуркам нацыянальнага адраджэння, змагання народа за развіццё сваёй нацыянальнай культуры. Пад адраджэннем аўтар артыкула мае на ўвазе адраджэнне мовы, беларускай песні, беларускага тэатра, усёй свядомасці народа. М. Гарэцкі сцвярджае, што беларускі народ павінен заняць роўнае пачэснае месца паміж другімі народамі. Пісьменнік лічыць, што беларусы зрабляць свой унёсак у агульначалавечую культуру, ён ускладае вялікую надзею на беларускую інтэлігенцыю, і перш за ўсё на беларускіх пісьменнікаў, якія павінны даць добрыя творы і літаратуры, і тэатру.

Што ж трэба рабіць для беларускага адраджэння, на думку М. Гарэцкага? Перш-наперш, трэба «паказаць беларусу са сцэны, што ён *чалавек*, і што ён павінен мець свой чалавечы гонар, і павінен дзетаць сваіх гадаваць з сумленнем...». На нашу думку, пісьменнік тут найбольш блізка падыходзіць да ідэй Янкі Купалы. Немалаважнае значэнне, як лічыць М. Гарэцкі, набывае павага да веры людзей іншых нацый. Так, сапраўды, верацярпімасць і сёння — адна з найважнейшых рыс беларуса.

Неабходна адзначыць, што думкі М. Гарэцкага перагукваюцца з думкамі І. Канчэўскага, выкладзенымі ў яго знакамітым філасофскім эсе «Адвечным шляхам. Даследзіны беларускага сьветагляду». Твор прысвечаны асэнсаванню праблем, звязаных з выбарам беларускага шляху, мастацтвам і творчасцю. У адрозненне ад М. Гарэцкага, які лічыць, што трэба яшчэ вучыць беларуса быць чалавекам, мець свой гонар, І. Канчэўскі, наадварот, гаворыць, што беларус многае зразумеў і сам хоча быць чалавекам. Магчыма, гэта тлумачыцца тым, што творы былі напісаны ў розныя гады: артыкул М. Гарэцкага быў упершыню апублікаваны ў 1913 г., а эсе І. Канчэўскага датуецца 1921 г.

На думку М. Гарэцкага, для беларускага адраджэння вельмі важнае значэнне мае гісторыя. Сапраўды, базісам для самасвядомасці выступае гістарычнае мінулае народа, памяць аб ім. Калі нацыя забываецца на яго, яна губляе сябе; так, у гэтым выпадку беларусы будуць ужо не беларусамі.

Другі артыкул мае назву «Развагі і думкі». Тут М. Гарэцкі закранае пытанне аб беларускім нацыянальным руху, яго вытоках. Ён прыходзіць да высновы, што сам народ усвядоміў неабходнасць руху, а гістарычны падзеі сталі толькі яго каталізатарам.

Самымі перспектыўнымі, з пункту гледжання М. Гарэцкага, з'яўляюцца маладыя беларусы. Але тут ёсць праблема: выбар шляху, бо яны не ведаюць, у які бок накіравацца. Пісьменнік выдзяляе шлях вяртання ў

старую Беларусь і шлях «обшчэ расійскі і польскі», самым апошнім называе свой родны шлях. Пра такі ж свой адметны беларускі шлях развіцця кажа таксама І. Канчэўскі. Беларусы не захачелі падпарадкавацца Заходняму шляху ці ісці за Усходам, яны зразумелі, што ў іх павінен быць свой шлях развіцця, што ім трэба шукаць нейкія новыя ідэалы, захоўваючы незалежнасць свайго духу і духоўнасць.

М. Гарэцкі з вялікай нецярглівасцю чакае добрага беларускага крытыка. Але яшчэ болей яму хочацца, каб беларуская літаратура выйшла на сусветны узровень, а нашых пісьменнікаў ведалі і паважалі ва ўсім свеце. Творчасць, развіццё літаратуры, на думку М. Гарэцкага, для культурнага і духоўнага адраджэння іграе таксама немалаважную ролю.

Вельмі падрабязна спыняецца на разглядзе праблемы творчасці І. Канчэўскі. На яго думку, менавіта культурнае адраджэнне, духоўная асвета, творчасць паспрыяюць развіццю краіны. У якасці высокага прыкладу, да якога мы павінны дарацца, І. Канчэўскі прыводзіць Француска Скарыну. Гэта першы чалавек, які ўсвядоміў, што мы прыйдем да ўсечалавечага ідэалу толькі праз развіццё духоўнасці, асабістага і народнага духу.

Такім чынам, і М. Гарэцкі, і І. Канчэўскі гавораць пра неабходнасць нацыянальнай, чалавечай годнасці. Заўсёды ў любых абставінах чалавек павінен заставацца чалавекам. Абодва пісьменнікі закранаюць праблему нацыянальнага адраджэння. І. Канчэўскі прапануе творчасць, якая з'яўляецца, на яго думку, глебай для культурнага адраджэння. М. Гарэцкі таксама лічыць, што праз развіццё культуры — мовы, літаратуры, гісторыі, тэатра — мы прыйдем да нацыянальнага адраджэння. Асабліваю надзею пісьменнік ускладае на літаратуру, якая павінна даць сапраўдных дзеячаў. Яны змаглі б не толькі вывесці літаратуру на міжнародны ўзровень, але і выхоўваць новыя пакаленні беларусаў.

М. Гарэцкі лічыць, што ў беларусаў павінен быць свой самабытны шлях, неподобны да іншых народаў: шлях сумненняў і выбару, шлях да станаўлення нацыянальнай свядомасці.

ПРА НЕКАТОРЫЯ КРЫТЭРЫІ АДБОРУ ЗМЕСТУ ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ «АНАЛІЗ МАСТАЦКАГА ТЭКСТУ»

Лявонава П. І., Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Адбіраць змест па названай вучэбнай дысцыпліне заўсёды нялёгка. Цяжасці абумоўлены, па-першае, тым, што за папярэднія гады навучання студэнты набылі даволі грунтоўныя веды па гісторыі сусветнай і беларускай літаратуры, назапасілі досвед па тэорыі і гісторыі культуры. Да таго ж цягам восеньска-зімнага семестра ўжо на 5-м курсе ім чытаецца курс па тэорыі літаратуры, які заканчваецца экзаменам. Атрымліваецца, што навучэнцы маюць дастаткова добрую падрыхтоўку, каб пісьменна аналізаваць мастацкія тэксты. Аднак наш шматгадовы вопыт працы з пяцікурснікамі сведчыць, што гэта не зусім так. На самай справе яны знаёмыя з пэўнымі творамі або ўсёй творчасцю знакамітых аўтараў заходнееўрапейскіх літаратур, ведаюць гісторыю амерыканскай і беларускай літаратуры, навучылі-